

Др Наталија Жунић,*
Доценткиња Правног факултета,
Универзитет у Нишу

ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ ЧЛАНАК
doi:10.5937/zrgfni1776169Z

UDK: 342.7-055.2:32

Рад примљен: 01.10.2017.
Рад прихваћен: 30.11.2017.

КОНВЕНЦИЈА О ЕЛИМИНАЦИЈИ СВИХ ОБЛИКА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ЖЕНА И ЊЕНА УЛОГА У АРТИКУЛАЦИЈИ КОНЦЕПТА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ И АФИРМАЦИЈИ ПОЛИТИЧКИХ ПРАВА ЖЕНА**

Апстракт: У раду анализирамо улогу и домете Конвенције о елиминацији свих облика дискриминације жена и утицаја Конвенције на препознавање и артикулацију развоја политичких права жена и њиховог друштвеног значаја. Елиминисање дискриминације жена у политици, као процес изградње демократског и хуманог друштва, утемељено је, на институционалном нивоу, кроз процес рада међународних организација, где су се формирали и дефинисали међународни правни стандарди из области политичких права жена. Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена настала је кроз дуги процес разматрања, тумачења, дефинисања и јачања легислативног оквира регулисања дискриминације жена на међународном нивоу и она је широко прихваћени међународни, обавезујући, документ којим се артикулишу и бране права жена, принцип на недискриминацију и равноправност мушкараца и жена у друштвеној заједници. Рад смо структурисали у односу на два централна питања. Једно обухвата и бави се концептом дискриминације жена, а друго питање се односи на посебан проблем дискриминације жена у политичком животу, односно, на начин остваривања политичких права жена. Наш задатак је био да покажемо како су ова питања утемељена у Конвенцији о елиминацији свих облика дискриминације жена и да ли је ова конвенција „још један неиспуњени договор“.

Кључне речи: Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена, дискриминација жена, жене у политици, политичка права жена.

* natalija1954@gmail.com

** Чланак др Наталије Жунић резултат је рада на пројекту бр. 179046: «Заштита људских и мањинских права у европском правном простору», који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

1. Увод

Опште право гласа било је дуго привилегија мушкараца, и када у историјском оквиру разматрамо еволуцију права гласа јасно се уочава како и колико дуго су жене биле искључене из политичког грађанства. Морало је да прође много времена да жене добију политичка права, како би постале пуноправне грађанке. Од правне, *de jure* равноправности, до фактичке политичке равноправности мушкараца и жена протекао је дуг историјски период. Женске кампање за учествовање жена у јавном и политичком животу почињу од XIX века, иду дуж целог XX века и трају до данас. Између осталог, оне су у функцији идејне и стратешке подршке раду међународних институција у дефинисању стандарда о политичком репрезентовању жена и учешћу жена у јавним пословима.

„Период од Француске револуције до Другог светског рата био је мрачно доба концепта људских права“ (Freeman, 2011: 37). Међународна заједница се после цивилизацијске катаклизме II светског рата посветила изградњи принципа поштовања и заштите људских права, а затим и женских права, као једном од својих основних циљева. Кључни допринос изградњи новог концепта људских права дале су Уједињене нације. Повезом УН дефинисан је садржај људских права, који је наставио да се изграђује кроз „универзална морална права“ Универзалне декларације о људским правима, затим кроз инструменте Уједињених нација као што су Међународни пакт о грађанским и политичким правима са факултативним протоколима, Конвенција о политичким правима жена, Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена, да набројимо само оне које су окупљене око статуса политичких права жена.

Без обзира што данас припадност мушком роду ни у једној европској земљи, или земљама либералне демократије, није услов политичког грађанства, право равноправног учешћа жена у политичком животу заједнице за многе жене остаје само право у теорији и правној норми (Sineau, 2003: 12). Елиминисање дискриминације жена у политици део је истинског развоја демократије и хуманог односа према свим грађанима друштва. На институционалном нивоу оно је утемељено кроз рад међународних организација, где су се формирали и дефинисали међународни правни стандарди из области политичких права жена.¹ Међународни правни стандарди у овој сфери постали су у институционалном и вредносном

1 Теоретичари међународног права дефинишу међународне стандарде као: „... стандарди тј. појмови који норме међународног права садрже без посебног дефинисања“ (Димитријевић, В. Поповић, Д. Папић, Т. Петровић, В., 2006: 68).

Међународни стандарди су део обавеза на које држава пристаје и она их се придржава у правном и политичком смислу.

смислу део домаће легислативе политичких права жена. Ратификацијом међународних уговора, они су уведени у правни поредак Србије, и она се обавезала да своје законодавство и праксу усклади са међународним стандардима и приступи јачању идеје и праксе родне равноправности у политици и политичком одлучивању.

На концептима једнакости и недискриминације, као централним идејама Универзалне декларације, засновани су сви међународни споразуми. Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)² настала је кроз дуги процес разматрања, тумачења, дефинисања и јачања легислативног оквира регулисања дискриминације жена на међународном нивоу. Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена или Женска конвенција или Повеља о женским правима је широко прихваћени међународни, обавезујући, документ којим се артикулишу и бране права жена, принцип недискриминације и равноправности мушкараца и жена у друштвеној заједници.³ У контексту заснивања и развоја међународних правних стандарда, Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена је фундаментални, стожерни, најобухватнији и најзначајнији универзални међународни инструмент којим се гарантује равноправност

2 Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women) – CEDAW. Ову Конвенцију је усвојила Генерална скупштина Уједињених нација, 18. децембра 1979. године у Њујорку. Преузето 25. 5. 2013. https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-8&chapter=4&lang=en#13

СФРЈ је потписала Конвенцију јула 1980. године и ратификовала 1981. године. Конвенција је ступила на снагу 1982. године. СФРЈ је ратификовала Конвенцију, Законом о ратификацији конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена. (Међународни уговори. *Службени лист СФРЈ*. Бр. 11. 1981)

У СРЈ и државној заједници СЦГ по основу сукцесије важила је Конвенција, да би по истом основу наставила да важи и данас у Републици Србији. Савезна Република Југославија је 2002. године ратификовала Опциони протокол уз Конвенцију. После иступања Црне Горе из државне заједнице СЦГ, није било потребно да Република Србија поново приступа *Опционом протоколу* јер је она, као правни следбеник државне заједнице, у складу са чл. 60 Уставне повеље државне заједнице СЦГ, наследила њен међународноправни субјективитет и међународне документе. Ово је констатовано на седници Другог ванредног заседања Народне скупштине Републике Србије, одржаној 5. јуна 2006. године.

3 Конвенцију о елиминацији свих облика дискриминације жена усвојила је Генерална скупштина са 130 гласова за, 10 уздржаних и са ниједним гласом против. Конвенција је данас широко прихваћена у целом свету, до априла 2015. године она се примењује у 188 држава света, на основу ратификације, потписивања или сукцесије. Преузето 18. 8. 2015. treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV8&chapter=4&lang=en#13

мушкараца и жена.⁴ Међутим, можемо и да се хеуристички запитамо, погледамо ли глобалну родну статистику и индекс дискриминације жена и/или достигнуту родну равноправност – да ли је ова Конвенција «још један неиспуњени договор»? Где се данас, посматрано из перспективе глобалних и посебних родних односа, после неколико деценија од усвајања Конвенције, налазе друштва и државе које су потписале Конвенцију? Како су се на нивоу друштвених пракси и јавних политика реализовала права и стандарди о уклањању свих облика дискриминације жена? И, наравно, како су се у пракси Одбора за уклањање свих облика дискриминације жена издиференцирале државе које су додатно квалификоване и класификоване с обзиром на опште и посебне препоруке за државе странке?

2. Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена као инструмент операционализације концепта дискриминације жена и заштите права жена

Иновативност и актуалност *Конвенције о елиминацији свих облика дискриминације жена*, као посебног међународног инструмента за елиминацију дискриминације и заштиту женских права, налази се „у кораку испред“ осталих међународних инструмената. Нови аспекти у третирању дискриминације, као што је наглашавање концепта једнакости, диференцирање непосредне и посредне дискриминације, као и у том контексту уочавање родно неутралних правних норми и њених последица, представљају квалитативни скок. Речју, Конвенцијом се даје нови угао посматрања дискриминације жена, гарантују нова права и пројектује другачија перцепција правног регулисања дискриминације жена.

Сам ток процеса *de iure* и *de facto* равноправности жена и мушкараца постиже се новим политикама елиминације свих облика дискриминације над женама, које садрже, како све одговарајуће законодавне, тако и све посебне мере (позитивна акција, афирмативна акција – прописи, одлуке, критеријуми, пракса, и др.) дефинисане Конвенцијом. Конвенција је по својој организационој структури један динамичан инструмент, који од заснивања (1979. године) ради са Комитетом за уклањање дискриминације жена⁵ и другим актерима на националном и међународном нивоу, на

4 „Ова Женска Повеља Права стоји као прекретница. Она одражава принцип универзалности и недељивости права, која припадају свим народима, ниједној култури и заједничка су за оба пола“. (Кофи Анан, генерални секретар Уједињених нација, 10. децембар 1999)

5 Постоји 10 надзорних тела за праћење примене кључних међународних докумената из области заштите људских права. Та тела сачињавају независни експерти, бирани,

увиду у основне категорије и аспекте дискриминације жена, на њиховом разумевању и анализи суштинског садржаја чланова Конвенције, специфичних одлика дискриминације жена и инструмената за борбу против дискриминације жена.

Структуру Конвенције⁶ (Мршевић, 2000: 129–140) чини Преамбула и тридесет оперативних чланова, од којих првих шеснаест обухвата концепт дискриминације, дефиницију дискриминације жена и права жена у различитим областима приватног и јавног живота. У Преамбули Конвенције скреће се позорност на идеју једнаких права жена и мушкараца, тако што се тиме указује на континуираност принципа и водећих идеја из Повеље УН и Универзалне декларације, као и на обавезу држава потписница Конвенције да обезбеде равноправност жена и мушкараца како би они уживали сва права. Такође, наглашава се и упозорава на чињеницу да је дискриминација жена раширена појава, упркос постојању великог броја инструмената који је забрањују и гарантују једнака права мушкараца и жена. У том контексту се концепт родне равноправности утемељује као *sine qua non* даљег развоја друштва, у свим његовим родним аспектима и димензијама.

Извесно је да промена правних норми и институционалног оквира није довољан и гарантован услов да дискриминација буде искорењена. Зато Преамбула укључује и образлаже социокултурну димензију деконструисаних традиционалних улога жена и мушкараца у приватној и јавној сфери друштва и њену ресоцијализацијску улогу у процесу долажења до пуне равноправности мушкараца и жена. Тако се Конвенција показује и као један нови нормативни дискурс, који захвата широко поље саме трансформације институционалног капацитета друштва и његовог културног хабитуса, у име и корист слободе и равноправности жена и мушкараца.

Први део Конвенције од 1. члана до 5. члана чине правила која успостављају и формирају општа начела на којима се заснивају права гарантована Конвенцијом (Мршевић, 2000: 129–140)⁷. У овом делу посебно су наглашени и

обично, сваке четири године.

6 Текст Конвенције о елиминацији свих облика дискриминације жена преузет је, и у тексту цитирани његови чланови, из књиге Мршевић. З. (2000). *Женска права у међународном праву*. Бања Лука: Хелсиншки парламент грађана, Удружене жене.

7 Структура рада и методолошки концепт рада налажу да нагласимо како други део Конвенције (чланови од 7 до 9) установљава и разматра моделе елиминисања дискриминације жена у политичком и јавном животу, као детерминирајућем чиниоцу депривације жена у јавној сфери и да ћемо о њима расправљати као о централној теми нашег рада. У овом раду нећемо се бавити трећим делом Конвенције. Само ћемо напоменути, због датог континуитета аналитичког оквира, да се он односи на неколико сегмената живота жена у које спада област образовања, запошљавања, здравља,

издвојени следећи сегменти значајни за утврђивање и развој равноправности мушкараца и жена: дефиниција дискриминације (члан 1); политика елиминације дискриминације жена и интеграција принципа једнакости у национална законодавства (члан 2); развој и еманципација жена у свим областима живота (члан 3); привремене посебне мере са циљем убрзања *de facto* једнакости између мушкараца и жена (члан 4); мере које ће елиминисати предрасуде, обичаје, као и социјалне и културне праксе које се заснивају на стереотипним улогама мушкараца и жена (члан 5). Сматрамо да је значајно за разумевање друштвене и политичке перспективе женских права и родне равноправности имати у виду да општа уводна начела садрже одредбе које представљају општи оквир за све посебне гаранције садржане у Конвенцији. Општа уводна начела «уређују најважније институте, одређују значење појмова и термина који се користе у Конвенцији и дефинишу основне принципе и општа правила релевантна за целокупни садржај Конвенције. Општа правила се примењују субсидијерно уз све друге чланове Конвенције» (Пајванчић, 2010: 24).

Систем заштите права из Конвенције додатно је ојачан усвајањем Опционог или Факултативног протокола уз Конвенцију о уклањању свих облика дискриминације жена.⁸ Опциони протокол уводи за државе које га прихвате додатни међународни надзор заштите конвенцијских права, са циљем да се размотри напредак остварен у његовој имплементацији, који спроводи Комитет за уклањање дискриминације жена. Треба нагласити да се Факултативним протоколом свака држава странка обавезује да ће јавност сопствене државе упознати с Конвенцијом и Протоколом, да ће је промовисати и омогућити публицитет у јавности и олакшати приступ информацијама о ставовима и препорукама Одбора УН за укидање свих облика дискриминације жена.

И на крају, примарни задатак Комитета за уклањање дискриминације жена је разматрање извештаја о законодавним, судским, управним и другим мерама које су државе предузеле ради примене Конвенције. Конвенција обезбеђује да све државе потписнице прихвате мере за елиминацију дискриминације жена и државе су, такође, обавезне да предузму афирмативне мере које унапређују равноправност између жена и мушкараца.

економски, друштвени живот и живот жена на селу (чланови од 10 до 14 Конвенције). У тој области Конвенције тражи се од држава чланица да предузму све одговарајуће мере за елиминацију дискриминације жена у области образовања, запошљавања, здравственог, економског и друштвеног живота (члан 10 до 13).

⁸ Опциони или Факултативни протокол уз Конвенцију о уклањању свих облика дискриминације жена усвојен је 1999. године, а ступио је на снагу децембра 2000. године. Преузето 8. 5. 2014. <http://legal.un.org/avl/ha/cedaw/cedaw.html>

3. Концепт дискриминације у CEDAW

Језгро или „срж“ Конвенције чине чланови 1 до 5 и 24 (Мршевић, 2000: 129–140). Они представљају генерални интерпретативни оквир за све битне чланове Конвенције и управо је то тазлог да се у дебату о анализи политичких права жена из Конвенције узму у разматрање кључне категорије и концепције из тих чланова. Дакле, како се у раду бавимо дискриминацијом жена у политичком животу, сматрамо да је сврховито, с обзиром на крајњи циљ, разложити важну парадигматичну дефиницију дискриминације жена у овом документу. Концепт дискриминације жена дефинисан у члану 1 од суштинског је значаја за Конвенцију, зато што „скоро сваки супстанцијални члан из уговора идентификује укидање такве дискриминације као језгро обавеза држава уговорница“ (Freeman, Chinkin, Beate, 2012: 52). Шта је дискриминација и у којим аспектима социјалног живота се она артикулише? На то питање Конвенција даје широку дефиницију дискриминације над женама, као „(...) свако разликовање, искључивање или ограничавање на основу пола које има ефекат или циљ да угрози или онемогући признање, уживање или остваривање од стране жена, без обзира на њихов брачни статус, а на основу једнакости мушкараца и жена, људских права и основних слобода у политичком, економском, социјалном, културном, грађанском или било ком другом пољу“ (члан 1) (Мршевић, 2000: 129–140). У Општој препоруци 25 Комитет каже да Конвенција превазилази или надилази појам дискриминације који је у употреби у многим националним и међународним правним нормама и стандардима. Битна разлика огледала се у томе што су такви стандарди и норме забрањивали дискриминацију на основу пола и штитили мушкарце и жене на основу произвољних, нефер, и/или неоправданих разлика, док се Конвенција фокусира на дискриминацију жена, истичући да су жене патиле и настављају да пате од разних облика дискриминације зато што су жене.⁹ У члану 2 (Мршевић, 2000: 129–140) Конвенције разматрају се обавезе које државе чланице треба да предузимају у борби против дискриминације. За промену контекста дискриминације жена од суштинског значаја је захтев упућен државама, да промене законе и укажу на антидискриминационе праксе на пољу женских права. Дакле, државе су обавезне да гарантују принцип равноправности полова и ефикасну правну заштиту једнаких права (у оквиру устава и одговарајућих законских аката). Међутим, дискриминацију, на шта смо већ указали и што је постала социјална чињеница таквих

9 General recommendation No. 25, on article 4, paragraph 1, of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, on temporary special measures, Retrieved 15. April 2014, from, <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/General%20recommendation%2025%20%28English%29.pdf>

акција на нивоу права, није могуће искоренити само прописима и правним актима. *Sine qua* поп стварања антидискриминационог друштвеног оквира је укидање, промена или измена оних традиционалних обичаја и пракси који су део дискриминације жена. Пресудну улогу, дакле, нема само измена прописа, већ одлучујућу улогу треба да преузме непосредно ангажовање државних институција. Члан 3 (Мршевић, 2000: 129–140) Конвенције уставнољавља суштинску обавезу држава да у свим областима друштва, као и у законодавној сфери, предузму одговарајуће мере да се обезбеди развој и еманципација жена. Са чланом 4 (Мршевић, 2000: 129–140) Конвенције уводе се нови механизми у регулисању положаја жена, и то су привремене посебне мере, са којима Конвенција добија један виши и напреднији ниво у заступању и реализацији суштинске равноправности жена. Комитет се посебним мерама бавио у Општој препоруци 5, у којој се каже да државе потписнице више користе привремене посебне мере, као што су позитивне акције¹⁰, преференцијални третман или систем квота за унапређење интеграције жена у образовању, економији, политици и запошљавању.¹¹ Конвенција уочава интерес који није дискриминаторан, и државама сугерише да уведу мере које ће довести до *de facto* равноправности жена онда када *de jure* равноправност није показала успешне резултате. Карактеристике привремених мера односе се на њихов привремени карактер и њихов циљ огледа се у убрзању достизања фактичке равноправности жена. Комитет сматра да није довољно обезбедити једнак третман жена и мушкарца у строго формално-правном смислу. Једнаке шансе дају једнаке резултате – никако се не смеју игнорисати разлике које постоје у свим сегментима,

10 Термин афирмативна акција се користи у Сједињеним Америчким Државама и у бројним документима Уједињених нација, док је термин позитивна акција у широкој употреби у Европи, као и у многим документима Уједињених нација. Међутим, термин позитивна акција користи се у још једном другом смислу у међународном праву људских права, да се опише „позитивна акција државе“ (обавеза државе да покрене акцију, на супрот обавези државе да се уздржи од акција). Стога, израз позитивне мере двосмислен је утолико што његово значење није ограничено на привремене посебне мере у смислу из члана 4, став 1 Конвенције. Изразе „обрнута дискриминација“ или „позитивна дискриминација“ један број коментатора је критиковао као неприкладне. (General Recommendations Adopted by the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, Thirtieth session (2004) General recommendation No. 25: Article 4, paragraph 1, of the Convention (temporary special measures), Retrieved 15. April 2014, from, /tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_3733_E.pdf

11 General Recommendations Adopted by the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, Seventh session (1988), General recommendation No. 5: Temporary special measures. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_5827_E.pdf

јавним и приватним, живота жена и мушкараца. На мети Конвенције су сви контексти и дискриминаторне димензије прошлости и садашњости живота жена, који женама отежавају или ускраћују уживање њихових људских права и основних слобода, укључујући и отклањање узрока и последица њихове *de facto* или суштинске неједнакости. Стога, примена привремених посебних мера¹² у складу је са Конвенцијом, и она је једно од средстава за реализацију *de facto* или суштинске равноправности жена, пре него изузетак од норме недискриминације и једнакости.¹³

Члан 24 (Мршевић, 2000: 129–140) Конвенције обавезује државе да усвоје све потребне мере како би се остварила сва права призната у Конвенцији. Комитет у Општој препоруци 25 указује на три обавезе које треба да буду у фокусу рада држава уговорница како би се елиминисала дискриминација над женама. Те обавезе треба спроводити на интегрисан начин и проширити изван (чисто) формалних законских обавеза једнаког третмана жена са мушкарцима. Прво, обавеза државе потписнице је да осигура да у законима не постоји директна/непосредна или индиректна/посредна дискриминација жена и да су жене заштићене од дискриминације. Дискриминацију жена могу да почине јавне власти, судство, организације, предузетници или физичка лица у јавном простору, као и од дешавања из сфере приватног, од стране надлежних судова, санкцијама и другим правним средствима. Друго, обавеза државе потписнице је да *de facto* побољша положај жена и то кроз конкретне и ефикасне политике и програме. Треће, обавеза државе потписнице је да се активно бави мењањем постојећих родних односа и родно заснованих стереотипа о женама, који не утичу само на положај жена на индивидуалном нивоу, него су устројени кроз законе, правне и

12 На простору праксе и права Европске уније примењује се термин позитивна акција и позитивне мере, док се у међународноправним документима срећемо са термином посебне мере, који је у употреби и у нашем законодавству. У неким правним списима можемо видети да се афирмативне мере дефинишу под одредницом позитивна дискриминација, а у употреби је и термин обрнута дискриминација. Такође, можемо наићи и да се за афирмативне мере употребљавају називи неких посебних типова афирмативних мера, на пример квоте, преференцијални третман или резервације. У академском простору постоје велике дебате и разлике у практичној примени посебних мера за побољшање статуса жена. Али, наравно, треба и нагласити да се посебне мере не сматрају дискриминацијом, већ се оне уводе ради постизања пуне равноправности, заштите и напретка лица, односно групе лица која се налазе у неједнаком положају.

13 General Recommendations Adopted by the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women Thirtieth session (2004) General recommendation No. 25: Article 4, paragraph 1, of the Convention (temporary special measures), paragraph 14. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_5827_E.pdf

друштвене структуре и институције.¹⁴ Важан носећи члан Конвенције, члан 5¹⁵ говори о детерминирајућој снази социјално-културног контекста у производњи стереотипне представе о жени и месту жене у друштву. Зато Општа препорука 19¹⁶ упозорава да дискриминаторне праксе засноване на стереотипима и предрасудама према женама производе насиље над женама и доводе до потчињеног положаја жена у свим областима друштва. Да ли су забрана дискриминације или посебне мере нулта тачка којима се постиже да жене не буду дискриминисане? Или је то и сам процес промена укупног друштвеног контекста, његових мизогиних пракси, ставова и обичаја који производе и генеришу дискриминацију и маргинализацију жена?

4. CEDAW и право жена на политичку репрезентацију

Промењени дискурс политичких права жена није био само део промена у теоријским истраживањима политике, већ је омогућио и усмерио даљи друштвени и правни развој, као и динамичну институционалну легитимизацију политичких права жена на међународном и националном нивоу. На том путу освајања политичких права жена угаони камен представља CEDAW или Женска повеља, и то пре свега њен сегмент о политичким правима жена, односно други део Конвенције (чланови од 7 до 9).¹⁷ Наиме, његова линија «одбране» политичких права жена установљава

14 General Recommendations Adopted by the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women Thirtieth session (2004) General recommendation No. 25: Article 4, paragraph 1, of the Convention (temporary special measures), paragraph 3–7. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_5827_E.pdf

15 Члан 5 наводи да државе чланице предузимају све подесне мере:

(а) ради измене друштвених и културних обичаја у погледу понашања мушкараца и жена да би се отклониле предрасуде, као и уобичајена и свака друга пракса заснована на схватању о инфериорности или супериорности једног или другог пола или традиционалној улози мушкараца, односно жена;

(б) да породично васпитање обухвати и правилно схватање материнства као друштвене функције и признање заједничке одговорности мушкараца и жена у подизању и развоју деце, подразумевајући да се у свим случајевима мора, пре свега, водити рачуна о интересима детета.

16 General Recommendations Adopted by the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women Eleventh session (1992)*General recommendation No. 19: Violence against women, 11. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_3731_E.pdf

17 У члану 8 Конвенције наводи се да је нужно обезбеђивање права жени да под једнаким условима са мушкарцима гласа на свим изборима, јавним референдумима и буде бирана у сва јавна изборна тела, учествује у формулисању и примени владине

и разматра моделе елиминисања дискриминације жена у политичком и јавном животу, као детерминирајућем чиниоцу депривације жена у јавној сфери која се нужно рефлектује на све области живота жена. Угаони камен анализе политичких права жена у оквиру Конвенције је члан 7 (Мршевић, 2000: 132)¹⁸ у којем се непосредно дотиче питање права жена на политичку репрезентацију и учешћа жена у политичком и јавном животу. Место овог члана и приоритет који му се даје у структури Конвенције, одмах после оквирних чланова Конвенције, говори о круцијалном значају одредби о статусу и правима жена у политичком животу као суштинским претпоставкама свих осталих права жена у друштву.

Члан 7 Конвенције детаљно је анализиран у Општој препоруци 23¹⁹ у којој се сматра да је обавеза државе да предузме све неходне мере да би се спречила дискриминација и како би се обезбедила суштинска једнакост мушкараца и жена у свим областима политичког и јавног живота. У Препоруци стоји да је политички и јавни живот земље широк појам. Употреба политичке моћи односи се, нарочито, на коришћење законодавне, судске, извршне и административне моћи. Овај појам покрива све аспекте јавне управе, као и одређивање и спровођење политике на међународном, државном, регионалном и локалном нивоу. Он, такође, обухвата и многе делове и аспекте грађанског друштва – јавна већа и локални савети, активности организација као што су политичке странке, струковни синдикати,

политике, као и у вршењу свих јавних служби и јавних функција на свим владиним нивоима. Такође, да буде равноправна учесница у раду невладиних организација и удружења у политичком и јавном животу земље. Затим, жене са мушкарцима треба да равноправно и без дискриминације представљају своје владе на међународном нивоу и у раду међународних организација. Члан 9 Конвенције односи се на једнака права мушкараца и жена у погледу статуса држављанства, као и када је у питању држављанство њихове деце (Мршевић, 2000: 132).

18 Члан 7 (Мршевић, 2000: 132).

Државе потписнице предузеће све одговарајуће мере како би сузбиле дискриминацију жена у политичком и јавном животу земље, а нарочито ће женама да обезбеде да равноправно са мушкарцима имају право:

- а) да гласају на свим изборима и јавним изјашњавањима, и да буду биране за сва тела која се бирају јавним гласањем;
- б) да учествују у формулисању владине политике и њеном спровођењу и да имају јавне положаје и обављају јавне функције на свим нивоима власти; ц) да учествују у раду невладиних организација и удружења која се баве политичким и јавним животом земље (Мршевић, 2000: 132).

19 General Recommendations Adopted by the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, Sixteenth session (1997)*General recommendation No. 23: Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

струковна или индустријска удружења, организације жена, локалне организације и друге организације које се баве јавним или политичким животом.²⁰ Да би се остварила равноправност и у пракси, Коментар предвиђа и испуњавање обавеза на поштеним периодичним изборима, поштовање принципа општег права гласа и тајности гласања, гарантовање изражавања слободне воље гласачког тела, на начин како то одређују међународни уговори о људским правима, као што је члан 21 Опште декларације о људским правима и члан 25 Међународног пакта о грађанским и политичким правима.²¹

Општа препорука 23 Комитета у неколико значајних ставова и запажања говори о раздвојености сфере јавног и приватног живота, односно родној подели сфера друштвеног живота на – мушке/јавне и женске/приватне. Сматра се да је одсуство жена из јавне сфере довело до неучествовања жена у процесу доношења одлука, што је довело до ускраћених животних шанси и остварења могућности жена. „Мушке” и „женске” сфере живота дефинисане кроз културне и религијске ставове и вредности, као и родне стереотипе, одредиле су и позиције жена и мушкараца у сферама и структурама политичке моћи.²²

Како демократија подразумева равноправно учешће свих грађана и грађанки у процесу доношења одлука, у Препоруци се сматра да је само у социјалним околностима једнаког учешћа целе заједнице могуће да буде остварена њена права и трајна снага. И друштва, историјски гледано, са тзв. стабилним демократијама нису успела да потпуно и равноправно воде рачуна о интересима мушкараца и жена. Друштва у којима жене не учествују у јавном животу и доношењу одлука, не могу да се именују демократским. Концепт демократије имаће право и динамичко значење и трајно дејство, тек када у доношењу одлука буду подједнако учествовали мушкарци и жене, и када се у одлукама које се доносе буде равноправно водило рачуна о интересима оба пола.²³

20 General recommendation No. 23-5: Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

21 General recommendation No. 23-6: Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

22 General recommendation No. 23-8/12: Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

23 General recommendation No. 23-13/14: Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/

Уклањање препрека и увођење привремених посебних мера које подстичу равноправно учешће мушкараца и жена у јавном животу друштва, нужни су предуслови за постизање истинске равноправности у политичком животу. Да би се превазишла индиректна дискриминација и неутралисале последице вековне доминације мушкараца у јавној сфери, женама је потребна помоћ и подршка друштва у ширем смислу. То је онда задатак држава потписница Конвенције, као и политичких странака и званичника држава. Обавеза држава је да обезбеде поштовање привремених посебних мера, уважавајући принцип равноправности и његову усаглашеност са уставним принципима око гарантовања равноправности свим грађанима.²⁴

Јаз између *de jure* и *de facto*, нормативног и стварног, учешћа и положаја жена у политици, и како га елиминисати – представља централни проблем. Истраживања су показала да када жене нису заступљене у представничким телима сразмерно њиховом броју у општој популацији, онда је њихова искљученост неправедна, на тај начин се смањује укупни квалитет политичке дебате и подрива смисао демократског легитимитета. Ниво учешћа жена од 30% и више процената (као „критична маса“ жена у политици) повећава број женских представница и резултира повећањем заинтересованости за заступање политичких интереса жена. Увођење родне перспективе је процес унапређења и обнове демократије и друштвеног напретка.²⁵ Родна перспектива и право на једнака политичка права жена се у Општој препоруци 23 Комитета за елиминацију дискриминације жена представљају као обавеза државе да, у оквиру устава или закона, предузме све одговарајуће кораке како би жене на једнаким основама са мушкарцима имале право да гласају на свим изборима и референдумима, као и да могу бити биране.²⁶

INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

24 General recommendation No. 23–15: Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

25 General recommendation No. 23–16/17: Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

26 У време социјализма се у Националном извештају о имплементацији Конвенције о укидању свих облика дискриминације жена, у вези са чланом 7, који се односи на предузимање мера за отклањање дискриминације жена у политичком и јавном животу земље, наводе одредбе Устава СФРЈ и устава република и аутономних покрајина. При томе се посебно наглашава да је одговарајућим одредбама Устава, и у прилогу Извештају наведеним републичким и покрајинским законима, обезбеђена потпуна једнакост полова у поступку гласања на изборима и јавним референдумима, као могућност бирања у свим телима која се бирају путем јавних избора. Међутим, и поред прокламоване једнакости, у *Извештају* се у одговору на овај члан сасвим уопштено констатује да је

Држава треба да омогући да ова права жене уживају и *de jure* и *de facto*.²⁷ Имајући у виду да број жена у политици нема изражену узлазну линију (нпр. до паритета!), уводе се различите мере у политици како би се постигла родна равнотежа у политичким институцијама. Квоте представљају један такав механизам да се повећа, и чува, присуство жена у парламентима. У данашње време квоте се уводе широм света. Постоје многи аргументи за и против увођења квота. Једно од питања је и: које врсте квота су довеле до значајног повећања у политичком представљању жена у пракси? Затим, које квоте најбоље функционишу у различитим изборним системима и како оне могу бити ефикасно спроведене (Dahlerup, 2005: 141–151)? Дакле, обавеза државе је да за фактичку равноправност успостави оне мере које укључују и привремене посебне мере из члана 4 Конвенције. По неким извештајима и анализама, примена квота, или других посебних мера, као „лек“ за подзаступљеност жена у политици, показала се као пример добре праксе у решавању „демократског дефицита“ модерних друштава данашњице.²⁸

Међутим, имамо и друга академска становишта која кажу да данашњи историјски ниво жена у националним парламентима много дугује глобалном ширењу родних квота, а овај, заузврат, много дугује концепту „критичне масе“. Наиме, у првих неколико година на почетку XXI века, изборне родне квоте су уведене у невероватном броју земаља широм света. Онда је могло чак да се говори о «квота грозници». У Европи су, међутим, квоте биле прилично непопуларне, осим на Балкану.

У западној Европи, квоте углавном узимају облик добровољних партијских квота, Белгија и Француска су изузетак. У веома малом броју партија централне и источне Европе су одобрена правила о квотама, и нема законске регулативе о родним квотама за парламент (Ballington, Binda, 2005: 12–14). Међународне организације, транснационалне мреже, политичари, женски активисти, па чак и обични грађани тврде да жене треба да чине 30% свих

учешће жена преко делегатског система недовољно, с обзиром на чињеницу колико оне доприносе друштвено-економском животу земље. *Nacionalni izveštaj o implementaciji Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena* (1983). Ljubljana: Jugoslovenski centar za teoriju i praksu samoupravljanja Edvard Kardelj. (str.194–210)

27 General recommendation No. 23-18: Political and public life. Retrieved 15. April 2012, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

28 Више о томе и у: Schöpp-Schilling, B. (2005). The Role of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women and its Monitoring Procedures for Achieving Gender Equality in Political Representation. U Ballington J., Binda F., (ed.) *The Implementation of Quotas: European Experiences Quota Report Series* (p. 14-32). International Institute for Democracy and Electoral Assistance.

политичких тела, магични број где су жене законодавци рекле да би могле да направе неку суштинску разлику.

Као појам, критична маса је у великом оптицају у стварном свету, међутим, многи истраживачи преиспитују његову корист и релевантност за анализу законодавног понашања жена. Заиста, како број студија расте, све је очигледније да не постоји ниједан универзални однос између процента жена изабраних на политичку функцију и пролаза законодавних бенефиција за жене као групу. У неким случајевима, жене су способне да заједно ефикасније раде када њихов број расте, али у другим, жене се појављују, оне су присутне и разлика је, у ствари, понекад била већа када чине мањину законодаваца! Питање је, да ли због њиховог повећаног броја изазивају реакцију међу мушким законодавцима, или зато што њихов увећани број омогућава појединим женама да следе и друге циљеве политике? Ове противречности изнуђују питање: Треба ли да феминисткиње одустану од критичне масе? Или, да ли постоје разлози – или теоретски или практични – за задржавање концепта у расправама о политичкој заступљености жена?²⁹

Имплементација родне перспективе у процес формулисања политике на свим нивоима, као и сама идеја родне равноправности у том контексту, морају да буду део општеприхваћеног начина рада у сфери политике (члан 7, тачка б Конвенције).³⁰ На највишим позицијама моћи, најчешће и традиционално, нема жена, оне не учествују у доношењу најважнијих одлука, па су државе уговорнице дужне, када је то у њиховој моћи, да на та места постављају жене и сарађују и прихватају савете група које заступају ставове жена и њихове интересе. Такође, дужне су да утврде и отклоне баријере које спречавају пуно учешће жена у владиним политикама. Само повећање учешћа жена у политици и већа заступљеност у политичкој хијерархији чине да државне политике буду делотворне.³¹ Важну улогу у конструисању политичке родне хијерархије имају политичке партије, као главни „чувари капија“ за улазак жена у политику. У том смислу, политичке странке су дужне да обезбеде постављање жена на страначке спискове, кандидовање за изборе где имају шансе за успех, да обезбеде равноправно

29 Више о томе у: Childs, S., Krook, M. L. (2006). Should Feminists Give Up on Critical Mass? A Contingent Yes. *Politics & Gender*. (4). 522–530.

30 General recommendation No. 23, paragraph 24–25. Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

31 General recommendation No. 23, paragraph 26–27. Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

учешће са мушкарцима у саветодавним телима владе и прихватање ставова група које заступају жене. Владе треба да освешћено подржавају овакве иницијативе, утичу на јавно мњење, такође, мењају ставове који дискриминишу жене или онемогућавају укључење жена у политички и јавни живот. Када се оваква врста родноравноправне политике усвоји у државној и административној сфери, онда треба да се поштују одређена правила. Наиме, када су кандидати подједнако квалификовани, предност се даје женском кандидату; ни мушкарци, ни жене не треба да представљају мање од 40% било ког јавног тела; треба одредити квоте за чланове кабинета и кандидате за обављање јавних функција; консултовати женске организације да би се обезбедило учешће квалификованих жена у јавним телима; стварање и вођење регистара о квалификацијама жена да би се ефективније извео процес номиновања жена у јавна тела; подстицање приватних организација да за саветничка тела кандидују стручне жене.³²

За доследно политичко репрезентовање жена важна је њихова позиција и рад унутар политичких партија, члан 7, тачка ц (Мршевић, 2000: 132). Жене су, по правилу, мање заступљени пол на високим позицијама у хијерархији политичких партија, па у том смислу партије треба покренути да усвоје посебне мере како би се превазишла маргинализација жена унутар партија и обезбедила њихова равноправна репрезентација на високим страначким позицијама и изборним кандидатурама. У Препоруци се каже да политичке странке треба да усвоје делотворне мере – доступност информација и финансијска и друга средства, да би се превазишле баријере и жене биле у истој статусној позицији са мушкарцима у политичким партијама. Наводе се и мере предузете од неких политичких партија: одређени број или проценат положаја резервисати за жене у извршним телима и обезбедити бројчани баланс мушкараца и жена кандидата на изборима, уважити кандидатуре жена и обезбедити им повољна места у изборним јединицама и страначким листама. Дру Далеруп сматра да су некада политичке странке вратари за улазак на политичку сцену, због њихове контроле процеса номинације. Улога бирача често није одлучујућа, као што мислимо. О томе ко ће бити изабран, понекад одлучују именована у одборима политичких партија – у селекцији кандидата за добре или лоше изборне јединице (у смислу вероватноће самог избора кандидата). Пре избора и биралишта, политичке странке обично знају која су седишта «сигурна». У свим системима, важно је да се испита ко стварно врши контролу над процесом именована. За Д. Далеруп је, такође, важна регулативна и

32 General recommendation No. 28–29. Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

корективна улога јавности, као што су женске групе и женски покрет. У земљама са високим нивоом заступљености жена, женске организације су те које стално постављају питање политичкој јавности: ко контролише процес кандидовања (Dahlerup, 2005: 19)? Државе уговорнице треба да обезбеде да се овакве привремене посебне мере изричито одобре према антидискриминаторном законодавству или према уставним гаранцијама о равноправности.³³

Даље, у Препоруци стоји да државе уговорнице треба да се старају да одредбе њихових устава и закона буду у сагласности с принципима из Конвенције, посебно с члановима 7 и 8. Оне имају обавезу да предузму све неопходне мере, укључујући усвајање одговарајућих закона у складу с уставом, да би обезбедиле да организације као што су политичке странке и синдикати, који можда немају директних обавеза према Конвенцији, не праве разлику између мушкараца и жена и да поштују принципе садржане у члановима 7 и 8. И, што је најважније, те државе треба да утврде и спроведу привремене посебне мере како би се обезбедила равноправна заступљеност жена у свим областима регулисаним члановима 7 и 8. Да ли постоје неке резерве на чланове 7 и 8, треба видети који су узроци и последице, и указати да ли те резерве одражавају традиционалне, обичајне или стереотипне ставове о улози жене у друштву, као и да се наведу мере које се предузимају да се искорене такви ставови. Државе уговорнице би требало да разматрају оправданост ових резерви и да у својим извештајима предвиде план за њихово повлачење.³⁴ У том оквиру треба да се нађу и информације о предузетим законодавним мерама, информације о начинима и чиниоцима ограничавања политичких права, као и статистички подаци о употреби политичких права.³⁵

Разматрањем Општих препорука 23, осветлили смо идеју Конвенције да се концепту родне равноправности у политичким правима жена и политичкој сфери посвети заслужена пажња кроз разгранату анализу свих димензија овог права. Равноправност политичких права мушкараца и жена је овом анализом посматрана из перспективе предузимања

33 General recommendation No. 23, paragraph 32–34. Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

34 General recommendation No. 23, paragraph 41–44. Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

35 General recommendation No. 23, paragraph 48. Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

посебних мера и њиховог значаја за ефектније и ефикасније уживање права и равноправнију партиципацију жена у политици.³⁶ Како је наш задатак да прикажемо друштвеност политичких права жена и положај жена у сфери политике, ова Конвенција дефинише једну другачију перспективу могуће корекције и напредовања политичких права жена у развоју модерног друштва. Пре свега, то су привремене посебне мере које исправљају дискриминацију у политичкој сфери, затим обавеза државе да успостави институционалне механизме за њихову реализацију, онда, нагласак на идеји социјалног контекста положаја жене и на околностима које узрокују њен дискриминисани положај у друштву, последично и њено место у политици, што све произилази и наслања се једно на друго. Конвенција обезбеђује поштовање и реализацију политичких, као и многих других права, и има важан механизам подношења извештаја, као значајан коректив у реализацији женских права.³⁷ Када се ради о извештајима који су потекли из државе Србије, реч је о две врсте извештаја Комитету CEDAW. Један је званични извештај Републике Србије, други је „извештај из сенке“ или „алтернативни извештај“, који су припремиле женске невладине организације. Између ове две врсте извештаја постоје извесне неусклађености. Оне се односе, како на различите временске интервале слања извештаја, тако и на присуство одређене критичке анализе, приступа и адекватне садржине женских права и приступа женским правима у Србији у складу са Конвенцијом.³⁸

Документи и институције Уједињених нација, пре свега CEDAW као вертикале унапређивања женских права, имали су великог утицаја на српски теоријски и нормативни дискурс равноправности. Република Србија у складу са чланом 18 Конвенције има обавезу да Комитету периодично доставља извештаје о њеној примени. Иницијални владин извештај Комитету CEDAW је каснио и био је представљен Комитету

36 Комисија за положај жена је 1992. године поново размотрила употребу привремених посебних мера. Закључни документи усвојени од стране светских конференција Уједињених нација о женама, укључујући Платформу за деловање Четврте светске конференције о женама у Пекингу 1995. године, као и њен пратећи извештај из 2000. године, упућују на примену афирмативне акције као инструмента за постизање *de facto* равноправности.

37 УН конвенција о уклањању свих облика дискриминације жена од држава чланица захтева извештаје о статусу жена сваких 4 до 5 година. Периодични извештаји фокусирају се на развој који се одиграо од тренутка разматрања претходног извештаја поднетог CEDAW.

38 Наиме, Република Србија, као сукцесор претходних држава, чланица је Конвенције од 12. марта 2001. године, после периода политичке изолације од стране међународне заједнице.

2007. године. Извештај невладиних организација CEDAW Комитету или алтернативни извештај, односно shadow report, написан је за два периода. Алтернативни извештај невладиних организација за 55. заседање Комитета CEDAW 2013. године, под називом *Сенка над Србијом*, указао је на највеће системске препреке за заштиту женских људских права. У том „дволинијском процесу“ слања извештаја Комитету CEDAW понајбоље су се у компаративном приказу изостриле критичке примедбе и предлози с обзиром на нормативни оквир и укупну праксу и политике елиминисања дискриминације жена (Пајванчић, 2010: 22–27).

5. Закључак

Када данас у другој деценији XXI века у Србији погледамо статус жена у политици и самеримо га са солидно разгранатим de iure мерама, уочићемо неслагање, мада су неки помаци учињени. Законска, институционална, политичка и социокултурна димензија свих напора да се промене околности у којима се у Србији жене баве политиком није довела жене на места на којима су концентрисани моћ и власт, односно родна сегрегација у политици и даље постоји. Треба имати у виду да многи аспекти женских политичких права могу да утичу на присуство жена у парламентима. Ово укључује годину када су жене освојиле право да се кандидују на националном изборима, годину када је прва жена изабрана у парламент и годину када је први пут жена приступила учешћу у влади, место председника или премијера, итд. (Trembley, 2006). Посебне мере за жене у политици повећавају њихову дескриптивну репрезентацију, међутим, увек остаје питање њихове супстанцијалне репрезентације и представљања женских интереса.

Однос између de iure и de facto стања, формалне равноправности и фактичке неравноправности, перманентно је у раскораку. Стално се поставља питање да ли су правне мере довољне да се постигне одлучујући искорак или је друштву потребан сложен пут социјализације женских права/ женских политичких права у одређеном подстицајном културном оквиру. Са друге стране, „вечна ватра“ Конвенције траје по свим параметрима. Речју, Конвенција представља огледни, узорни модел међународног права и један од главних међународних инструмената људских права, који се на свеобухватан и суштински начин бави питањем женских права. Она даје оквир и импулс државама и владама чланица да стварају родно освешћене националне политике. То је њен суштински значај – пут ка развоју и побољшању статуса женских права, заправо, изградња свакодневног живота жена без дискриминације у свим областима живота. Жене су Конвенцијом добиле међународноправни инструмент у борби против

дискриминације на основу пола, који је моћан онолико колико га познају и колико се успешно њиме служе. Данас можемо рећи да је правни статус жена у Европи почетком XXI века очигледно унапређен. Такође, зна се да жене обухватају више од 50% оних које имају право да буду биране и освоје политичку власт, али је, такође, јасно да партиципација жена и даље наилази на значајне препреке. Србија се може по извештају Савета Европе сматрати земљом на добром путу, наиме, наводи се да је 34,4% жена изабрано у парламент 2016. године, што је готово 10% више у односу на европски просек који износи 25,6%. Такође, резултати показују да је у 2016. години било 37,5% жена председника парламентарних одбора, а европски просек је 25,6%. Исти просек бележи Европа када је реч о женама изабраним у регионалне скупштине, док у Србији он износи 31,6%. Према подацима у извештају, 15,9% „изванредних и опуномоћених“ жена амбасадора забележено је у Србији 2016. године, док је просек широм Европе 13%. Мањи просек забележен је једино у избору жена градоначелница. У Србији, наиме, тај проценат је 5,5%, док је европски просек 13,4%. Ипак, Србија бележи учешће од 57,1% женских представника и заменика у Парламентарној скупштини Савета Европе, а у Европи је просек 35,7%. То је „просвећени интерес“, сваке, па и наше државе и друштва, та равноправна заступљеност, моћ и учешће жена и мушкараца у јавном и приватном животу. Али, такође, морамо знати да се „промена стварног живота“ одвија упоредо, али и изван саме промене закона. Јер, када доносимо законе и мењамо институције које ће подржавати женска права, ми чинимо само први корак ка мењању целокупног друштвеног и културног контекста у коме се одвија живот мушкараца и жена. Дакле, родне улоге, друштвене норме и неједнакости између мушкараца и жена у политици резултат су присуства (или одсуства) различитих културних, социоекономских и/или политичких чинилаца.

Литература

Ballington J., Binda, F. (2005). *The Implementation of Quotas: European Experiences Quota Report Series*. International Institute for Democracy and Electoral Assistance.

Dahlerup, D. (2005). No Quota Fever in Europe? U Ballington J., Binda, F *The Implementation of Quotas: European Experiences Quota Report Series*. International Institute for Democracy and Electoral Assistance.

Димитријевић, В. Поповић, Д. Папић, Т. Петровић, В. (2006). *Међународно право људских права*. Београд: Београдски центар за људска права.

Drude, D. (2005). Increasing Women's Political Representation: New Trends in Gender Quotas. U Ballington, J., Karam, A., (ed.). *Women in Parliament: Beyond Numbers*. International Institute for Democracy and Electoral Assistance.

Childs, S., Krook, M. L.(2006). Should Feminists Give Up on Critical Mass? A Contingent Yes. *Politics & Gender*. (4).

Међународни уговори. *Службени лист СФРЈ*. Бр. 11 (1981).

Мршевић, З. (2000). Женска права у међународном праву. Бања Лука: Хелсиншки парламент грађана, Удружене жене.

Freeman, M. (2011). *Human Rights – An Interdisciplinary Approach*. Polity Press.

Freeman, M. Chinkin, C. Beate, R. (2012). *The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, A Commentary*. Oxford: Oxford University Press.

Schöpp-Schilling, B. (2005). The Role of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women and its Monitoring Procedures for Achieving Gender Equality in Political Representation. U Ballington J., Binda F., (ed.) *The Implementation of Quotas: European Experiences Quota Report Series* (p. 14–32). International Institute for Democracy and Electoral Assistance.

Sineau, M. (2003). *Ravnopravnost – Vijeće Europe i sudjelovanje žena u političkom život*. Council of Europe Publishing.

Sex-disaggregated statistics on the participation of women and men in political and public decision-making in Council of Europe member states. Council of Europe. Retrieved 25. April 2017, from <https://rm.coe.int/statistical-data-balanced-participation-report/1680751a2c>

Tremblay, M. (2006). *Democracy, Representation, and Women: A Comparative Analysis*. Retrieved 20. April 2014, from: https://www.researchgate.net/publication/228383071_Democracy_Representation_and_Women_A_Comparative_Analysis

Pajvančić. M. (2010). *Ustavni okvir ravnopravnosti polova*. Novi Sad: Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu.

Nacionalni izveštaj o implementaciji Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (1983). Ljubljana: Jugoslovenski centar za teoriju i praksu samoupravljanja Edvard Kardelj

Opcioni ili Fakultativni protokol. Preuzeto 8. 5. 2014. <http://legal.un.org/avl/ha/cedaw/cedaw.html>

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women-CEDAW. Preuzeto 25. 5. 2016. https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-8&chapter=4&lang=en#13

General recommendation No. 25, on article 4, paragraph 1, of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, on temporary special measures, Retrieved 15. April 2014, from, <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/General%20recommendation%2025%20%28English%29.pdf>

General Recommendations Adopted by the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, Thirtieth session (2004) General recommendation No. 25: Article 4, paragraph 1, of the Convention (temporary special measures), Retrieved 15. April 2014, from, [/tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_3733_E.pdf](http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_3733_E.pdf)

General Recommendations Adopted by the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, Seventh session (1988), General recommendation No. 5: Temporary special measures. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_5827_E.pdf

General Recommendations Adopted by the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women Thirtieth session (2004) General recommendation No. 25: Article 4, paragraph 1, of the Convention (temporary special measures), paragraf 14. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_5827_E.pdf

General Recommendations Adopted by the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women Thirtieth session (2004) General recommendation No. 25: Article 4, paragraph 1, of the Convention (temporary special measures), paragraf 3–7. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_5827_E.pdf

General Recommendations Adopted by the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women Eleventh session (1992)*General recommendation No. 19: Violence against women, 11. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_3731_E.pdf

General Recommendations Adopted by the Committee on the Elimination of Discrimination Against Women, Sixteenth session (1997)*General recommendation No. 23: Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

General recommendation No. 23-5: Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

General recommendation No. 23-6: Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

General recommendation No. 23-8/12: Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

General recommendation No. 23-13/14: Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

General recommendation No. 23-15: Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

General recommendation No. 23-16/17: Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

General recommendation No. 23-18: Political and public life. Retrieved 15. April 2012, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

General recommendation No. 23, paragraf 24-25. Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

General recommendation No. 23, paragraf 26-27. Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

General recommendation No. 28-29. Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

General recommendation No. 23, paragraf 32-34. Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

General recommendation No. 23, paragraf 41-44. Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

General recommendation No. 23, paragraf 48. Political and public life. Retrieved 15. April 2014, from, http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_GEC_4736_E.pdf

Natalija Žunić, PhD

Assistant Professor,

Faculty of Law, University of Niš

**THE CONVENTION ON THE ELIMINATION OF ALL FORMS
OF DISCRIMINATION AGAINST WOMEN, AND ITS ROLE
IN DEFINING THE CONCEPT OF DISCRIMINATION AND
PROMOTING WOMEN'S POLITICAL RIGHTS**

Summary

In this paper, the author analyzes the role and attainments of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women and its significant role in articulating and promoting the development of women's political rights, as well as the attained level of women's political rights. At the institutional level, the process of eliminating discrimination against women in politics (as a process aimed at building a humane democratic society) was embodied in the work of international organizations, which established and defined international legal standards in the field of women's political rights. The 1979 Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW) was a result of a long process of reflection, interpretation, defining and strengthening the legislative framework regulating prohibition of discrimination against women at the international level. It is a widely accepted binding international document which articulates and defends women's rights, the principle of non-discrimination, and the principle of gender equality in society.

The paper is structured as a response to two central questions. The first one concerns the the concept of discrimination against women, and the second one focuses on the particular problem of discrimination against women in politics, and how women exercise their political rights. The aim is to examine how this Convention provided for the exercise of women's political rights, or whether it may be considered as "yet another unfulfilled social agreement".

Keywords: *Convention on the Elimination of all forms of Discrimination against Women (CEDAW), discrimination against women, women in politics, women's political rights.*